

Nicolae Breban, romancier, eseist, poet, prozator, publicist

Bio-bibliografie

1965 După ce își retrăsese, în anii anteriori, un volum de proză scurtă, cu care ar fi trebuit să debuteze în colecția „Luceafărul“, scriitorul își face debutul editorial cu romanul *Francisca*. Romanul este distins cu Premiul „Ion Creangă“ al Academiei Române, fiind bine primit de critică și de cititori.

1966 La Editura pentru Literatură apare romanul *În absența stăpânilor*, alcătuit din trei secvențe narative: *Bătrâni, Femei, Copii (Oglinzile carnivore)*. Romanul fusese scris la Lugoj și Sinaia, între 1964–1965. Va fi reeditat la Allfa și Paideia, în 1996.

1967 Este publicată ediția a doua, revăzută, a romanului *Francisca*, prozatorul fiind apreciat, deja, drept „unul din cei mai importanți dintre romancierii noștri“ (I. Negoïtescu) din perioada postbelică. În *Gazeta literară*, nr. 42, din 19 octombrie, apare un fragment, *O agonie romantică*, din romanul *Animale bolnave*.

1968 Apare la Editura Tineretului *Animale bolnave*, un fals roman polițist, despre care autorul recunoștea că a fost scris „cu umilință, în trâmba fosforescentă a lui Dostoievski“. I se decernează Premiul Uniunii Scriitorilor din România. Romanul va fi reluat în 1992 în seria de *Opere*, vol. III, ediție definitivă, aparat critic de Liviu Papuc, la Editura Canova din Iași, în 2000 – la 100 +1 Gramar, cu o prefață și curriculum vitae de Nicolae Bârna, iar în 2004 la Polirom. Apar versiunile în limbile maghiară (traducere Huszár Sándor) și bulgară (traducere Ivan Krstev-Vlah) ale romanului *Francisca*. Este numit redactor-șef adjunct al *României literare*, începând cu nr. 5, din 7 noiembrie. La Adunarea Generală din 14-16 noiembrie este ales în Biroul Uniunii Scriitorilor.

1969 Publică ediția a doua a romanului *Animale bolnave*. Semnează scenariul filmului artistic *Răutăciosul adolescent*, în regia lui Gheorghe Vitanidis. La Congresul al X-lea al PCR, din 6-12 august, este ales membru supleant al Comitetului Central. Apare o versiune în limba rusă a romanului *Francisca*, în traducerea lui Jurij Koževnikov, la Editura Progress din Moscova.

1970 Începând cu nr. 20, din 14 mai, devine redactor-șef al revistei *România literară*, în jurul căreia reușește să polarizeze cele mai de seamă condeie ale țării. Apare, la Vilnius, *Francisca*, în versiunea lui Juozas Vaišnoras. Se căsătorește cu Maria Dumitrescu.

1971 La Editura Cartea Românească, este publicată ediția a III-a a romanului *Francisca*. Apare la Editura Liesma din Riga *Franciska*, traducere în letonă de Janis Bunduls. Are loc premiera filmului artistic *Printre colinele verzi* (scenariul și regia de Nicolae Breban), o ecranizare a romanului *Animale bolnave*. Filmul nu este agreat de oficialitățile comuniste, fiind inclus însă în selecția oficială a Festivalului de la Cannes. Prezent la Paris, cu acest prilej, Breban este șocat de „tezele“ din iulie, prin care Ceaușescu va declanșa, după model maoist, o minirevoluție culturală. Dezavuând public politica regimului din România, prin interviuri acordate presei occidentale, scriitorul își anunță, în semn de protest, demisia din funcția de redactor-șef al revistei *România literară*. Iată cum consemnează acest moment Dumitru Țepeneag în jurnalul său, *Un român la Paris*: „22 septembrie 1971. În sfârșit, *Le Monde* a publicat și articolul despre Breban: «Craignant un retour au dogmatisme. Le rédacteur en chef de la revue La Roumanie littéraire donne sa démission» (...) 23 septembrie

1971. Știrea despre demisia lui Breban a fost reluată de mai multe ziare franceze, engleze, germane. Breban se simte foarte mândru“. În țară are loc marginalizarea scriitorului rebel, mai întâi printr-o ședință comună a comitetului organizației de partid și a biroului Uniunii Scriitorilor, în care este incriminat că și-a amânat revenirea din străinătate, fără să aibă „dezlegare“ decât pentru o perioadă limitată și se propune excluderea sa din biroul Uniunii, precum și din rândurile membrilor supleanți ai C.C. al PCR. În aceeași zi, în ședința de lucru a C.C. al P.C.R., propunerile confrăților sunt însușite și supuse spre aprobarea plenarei Comitetului Central.

1972 În 20 aprilie, se întoarce în țară, după un sejur prelungit în Franța și R.F.G., refuzând să se autoexileze propriu-zis. Scriitorul devine indezirabil pentru autorități, se simte „un lepros social“, fiind supravegheat și împiedicat să mai călătorească în străinătate până în 1975, deși obținuse deja, după mamă, și cetățenia germană. Înfruntând aceste adversități, el se consacră, în exclusivitate, scrisului, fiind, după mărturisirea sa, „singurul meu răspuns posibil, firesc, deși paradoxal pentru unii“.

1973 La Editura Cartea Românească apare, cu sprijinul lui Marin Preda, romanul *Îngerul de gips*, „într-o tăcere totală și o indiferență aparentă“, cum va declara, mai târziu, autorul. Început și abandonat în 1969, romanul a fost scris în decurs de patru luni, de la începutul lui iunie până în septembrie. Deși este supus, în presă, unor critici tendențioase manipulate de propaganda de partid, va fi considerat, ulterior, „cel mai puternic și complex roman al scriitorului“ (Alex. Ștefănescu).

Este tradus *Animale bolnave (Kranke Tiere)*, de Georg Scherg, la Editura Kriterion.

1974 În februarie, se sinucide Maria, „nemuritoarea“ sa soție.

Apar în presa literară două fragmente din viitorul roman *Bunavestire: În sfârșit, singură, în pădure, iarna!...*, în *Almanahul literar*, și *Scrisorile logodnicilor*, în *Steaua*, nr. 9.

1975 Apare o versiune în limba suedeză a romanului *În absența stăpânilor (Ebbi-en kvinna med karaktär)*, la René Coeckelberghs Vorlag, traducerea fiind semnată de Barbro Andersson.

1977 După amânări și tracasări prelungite datorate cenzurii comuniste, la Editura Junimea din Iași apare *Bunavestire*, cu o postfață a autorului, roman elaborat între anii 1972–1974. Este dedicat soției sale dispărute, Maria, ultima parte a cărții fiind „scrisă cu sângele și umbra“ acesteia (*Viața mea*). Cartea fusese refuzată, pe rând, de Editurile Cartea Românească și Eminescu. Acest „roman excepțional“, cum e caracterizat de critică, „scris cu vervă, sarcastic, grotesc, stilistic inepuizabil și original“ (Nicolae Manolescu), va fi încununat cu Premiul Uniunii Scriitorilor. După apariție, romanul este atacat cu vehemență în plenara C.C. al P.C.R. din 28-29 iunie. Va fi reeditat la Albatros, în 1994, precum și la Gramar și la Fundația Culturală Română, în 1998, ultimele două ediții fiind prefațate de Nicolae Manolescu.

1981 Apare, la Editura Cartea Românească, romanul *Don Juan*, dedicat Cristinei, carte publicată „după patru ani de așteptări și după refuzul meu absolut de a o ciopârți“. (*Viața mea*) Un fragment intitulat *Obiectul uman* apăruse în *Viața românească*, nr. 7, din 1978. Ediția integrală a romanului va vedea lumina tiparului în 1996 la Editura Fundației Culturale Române.

1981-1982 Locuiește o perioadă la Paris, unde scrie, într-un moment de cumpănă, piesele de teatru *Culoarul cu șoareci* și *Bătrâna doamnă și fluturele*, înțelese ca „diversiuni de existență“ ale romancierului. Cele două piese vor fi prezentate, după 1989, în cadrul teatrului

radiofonic; cea dintâi va fi pusă în scenă, în 1993, la Teatrul Național „Vasile Alecsandri“ din Iași, iar cea de-a doua, în 1999, la Teatrul „Toma Caragiu“ din Ploiești.

1983 La Editura Flammarion din Paris, în traducerea lui Virgil Tănase, apare romanul *În absența stăpânilor* (*En l'absence des maitres*).

1984 Apare la Editura Cartea Românească romanul *Drumul la zid*, subintitulat „poem epic“, scris în mare parte la Paris, între 1981–1983. Ediția a doua, definitivă, este publicată în 2009 la Editura Ideea Europeană.

În *Almanahul „Viața românească“* publică prima versiune a piesei *Bătrâna doamnă și fluturile* (care va fi reluată în *Contemporanul. Ideea europeană*, nr. 1, din 7 ianuarie 1994).

1985 Publică la Paris, la Flammarion, versiunea franceză a romanului *Bunavestire* (*L'Annonciation*), în traducerea Dorinei Radu și a lui Marcel Péju.

1986 Se căsătorește. la Paris, cu Cristiana Nora Carmen Romaniță, psiholog și curator artistic.

1990 În 15 martie, revine, definitiv în țară, de la Paris. Inaugurează, începând cu data de 20 aprilie, în calitate de director, noua serie a revistei *Contemporanul. Ideea europeană*, propunându-și promovarea „criteriilor valorii după o jumătate de secol de ură contra valorii“, cum afirma în articolul-program al primului număr. În nr. 6, din 25 mai, al revistei publică piesa *Culoarul cu șoareci*.

1991 La Editura Fundației Culturale Române apare romanul de sertar *Pândă și seducție*. Început la Stockholm, în vara anului 1975, este încheiat în octombrie 1976, așa cum se menționează pe ultima pagină. Romanul fusese intitulat, la început, *Gogo, o farsă*, fiind socotit de autor o „așchie din trunchiul numit *Bunavestire*“. Un fragment publicat în *Echinox*, în 1984, nr. 7-8, *Scurte exerciții spirituale*, are indicația titlului inițial. Va fi reeditat în 2014 la Editura Ideea Europeană.

1992 Apare la Editura Dacia din Cluj-Napoca volumul de versuri *Elegii parisiene*, scris în anii 1986–1987.

1993 La Flammarion apare versiunea franceză a romanului *Don Juan*, în traducerea lui Marcel Péju și Daniel Pujol.

1994 Sunt publicate două volume de interviuri: *O utopie tangibilă. Convorbiri cu Nicolae Breban și Confesiuni violente. Dialoguri cu Constantin Iftime*. Primul este alcătuit din 1986 de prozatorul și publicistul Ovidiu Pecican. Editat în colecția „Akademos“ a Editurii Didactice și Pedagogice, volumul reunește pagini de interviuri, anchete, mărturisiri, structurate tematic, oferindu-ne, astfel, un Breban „par lui-même“. Cel de-al doilea, apărut la Editura Du Style, se vrea o carte „de apărare, dar și de acuză a intelectualității române“ după al Doilea Război Mondial.

Momentul de vârf al anului îl constituie însă apariția, tot la Editura Du Style, a trilogiei românești *Amfitrion* (vol. I, *Demonii mărunți*; vol. II, *Procuratorii*; vol. III, *Alberta*). Pentru noul său roman-fluviu, scriitorul este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România și cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. *Demonii mărunți* va fi reeditat de Editura Ideea Europeană în 2013.

1997 La Editura Polirom apare volumul de publicistică *Riscul în cultură*, cuprinzând eseuri, articole polemice și profesii de credință publicate, începând din 1990, în cea mai mare parte în revista *Contemporanul. Ideea europeană*. Scrisul lui Nicolae Breban se revendică, și de

aceasta dată, de la maeștrii săi spirituali declarați: Dostoievski, Nietzsche și Thomas Mann. Va fi reeditat în 2007 la Ideea Europeană.

În colecția „Biblioteca pentru toți“ a Editurii Minerva apare, în două volume, o nouă ediție a romanului *Îngerul de gips*, textul fiind revăzut de autor, care semnează și o prefață intitulată *Lupta cu îngerul*.

Un volum de eseuri politice, scris la Paris, în 1988, intitulat *Spiritul românesc în fața unei dictaturi*, prefațat de Ovidiu Pecican, este publicat la Editura Nord-Est din Iași. Va fi reeditat în 2000 la Editura Allfa, iar în 2005 și 2006 la Editura Ideea Europeană.

În 24 octombrie, Nicolae Breban este ales membru corespondent al Academiei Române.

1998 În „Biblioteca revistei *Viața românească*“ apare un volum de *Teatru*, cuprinzând cele două piese ale scriitorului publicate în reviste (*Culoarul cu șoareci* și *Bătrâna doamnă și fluturele*).

Un nou roman semnat de Nicolae Breban, intitulat *Ziua și noaptea*, apare la Editura Allfa, fiind primul volum al tetralogiei cu același titlu. Este reeditat la aceeași editură în anul următor.

2000 Publică în *Contemporanul. Ideea europeană*, nr. 26-29, din iulie, piesa de teatru în trei acte *Ursul și știuca*.

I se decernează Premiul „Opera omnia“ al Uniunii Scriitorilor.

Este distins cu Ordinul Național „Steaua României“, în grad de Ofițer.

2001 O anchetă literară inițiată de revista *Observator cultural* (nr. 45-46, 3-15 ianuarie) plasează *Bunavestire* între primele zece romane românești ale secolului XX.

La Editura Dacia din Cluj-Napoca apare în seria „Remember“ volumul de portrete literare și polemici intitulat *Stricte amintiri literare*, reunind editorialele publicate între 1998–2000 în revista *Contemporanul. Ideea europeană*.

La sfârșitul anului, tot Editura Dacia publică masivul roman *Voința de putere*, reprezentând cel de-al doilea volum din tetralogia *Ziua și noaptea*.

2002 La Editura Paralela 45 apare ediția a IV-a a romanului *Bunavestire*, cu un argument al autorului, conținând un fragment din atacul brutal la adresa romanului și a autorului, proferat în Plenara C.C. al P.C.R. de Titus Popovici. Cartea este însoțită de o prefață, un tabel cronologic și referințe critice de Laura Pavel.

2003 Editura Polirom publică primul volum din memoriile-eseu ale lui Breban, intitulat *Sensul vieții*, o carte unde, concomitent, „se întâlnesc un pedagog al vieții și unul al literaturii“. (Marius Miheț)

2004 La Editura Polirom vede lumina tiparului cel de-al doilea volum de memorii *Sensul vieții*. În același an, la Redacția Publicațiilor pentru Străinătate apare romanul *Puterea nevăzută*, al treilea volum din tetralogia *Ziua și noaptea*.

Apare volumul aniversar *Nicolae Breban 70*, alcătuit de Aura Christi.

Scriitorul publică la Editura Ideea Europeană volumul *Fr. Nietzsche. Maxime comentate*, cu o postfață de Ion Ianoși.

2006 Se stinge din viață Olga Breban, mama scriitorului, în vârstă de 92 de ani.

La Editura Ideea Europeană apar: *Puterea nevăzută*, ediția a II-a; *Elegii parisiene*, ediția a II-a, cu ilustrații de Albrecht Dürer; eseul *Vinovați fără vină. Vinovăția românească; Elegii duineze*, de Rainer Maria Rilke, în traducerea lui Nicolae Breban. O ediție de lux a *Elegiilor*

duineze este scoasă în 2008 tot la Ideea Europeană; volumul conține un CD, lectură de Aura Christi și Nicolae Breban.

Editura Polirom publică *Sensul vieții (Memorii III)*, o retrospectivă a autoexilului scriitorului.

2007 La Editura Polirom apare *Sensul vieții (Memorii IV)*, ultimul din serie, în care sunt cuprinse referiri la perioada de după reîntoarcerea în țară în 1990.

Apare *Jiquidi*, ultimul volum din tetralogia romanescă *Ziua și noaptea*, la Editura Art, cu o prefață de Alex. Ștefănescu.

2008 Publică la Editura Polirom un volum de nuvele intitulat *Orfeu în infern*. Sunt incluse următoarele titluri: *Booz, Răutăciosul adolescent, Caietele Irenei, Maladie d'amour*. La aceeași editură apare ediția a III-a (cartonată) a romanului *Îngerul de gips*.

2009 În 14 ianuarie, Nicolae Breban este ales membru titular al Academiei Române.

Apare la Editura Polirom volumul de eseistică *Profeții despre prezent. Elogiul morții*, iar la Editura Ideea Europeană volumul de pamflete *Trădarea criticii sau O încercare de a-mi înțelege timpul, cultura din care provin și spiritul ei, în actualitate*, o meditație amară care a șocat lumea literară, socotită de critică „cea mai inconfortabilă carte“ a autorului, reeditată în anul următor la aceeași editură. Tot aici apare ediția a II-a, definitivă, a romanului *Drumul la zid*.

Traduce la Editura Ideea Europeană *Elegiile romane*, de J. W. Goethe.

2010 La Editura Muzeului Literaturii Române apare *Istoria dramatică a prezentului. Aventurierii politicii românești*, o carte despre „retorica resentimentului și a răzbunării care domină lumea intelectuală“ (Eugen Simion). Va fi reeditată în 2016 la Editura Ideea Europeană.

Este reeditată *Francisca* la Editura ErcPress.

2011 Apare romanul *Singura cale* la Editura Ideea Europeană, reeditat tot aici în 2015. A fost, mărturisește romancierul, „o interesantă experiență să-mi folosesc elemente ale propriei biografii, din aceeași ani, cincizeci, dar... modificând enorm datele și traseul eroului principal”.

Este publicată la Jurnalul Național & Editura Curtea Veche, în colecția „Biblioteca pentru toți“, *Bunavestire*, ediția a V-a definitivă, vol. I-II, prefață de Eugen Negrici, cronologie și referințe critice de Laura Pavel.

2013 La Editura Cantagalli din Siena este publicată versiunea italiană a romanului *În absența stăpânilor (In assenza dei padroni)*, traducere de Maria Floarea Pop. Romanul se bucură de o receptare elogioasă, după cum va remarca traducătoarea: „După primele cronici de întâmpinare care au urmat lansării romanului la Târgul Internațional de Carte de la Torino din 2013, au apărut alte recenzii entuziaste, în ziare cu mare tiraj și difuzare națională, precum *Libero* și *Avvenire*, ceea ce se întâmplă doar pentru marii autori ai literaturilor mai puțin cunoscute în Italia“ (Maria Floarea Pop, *Nicolae Breban în patria lui Dante*, în *Contemporanul. Ideea europeană*, nr. 2, 2014).

Spicuim din presa italiană: Andrea Colombo „îl compară cu Proust «pentru capacitatea sa de a săpa adânc în psihologia personajelor»“ (*Nicolae Breban, portretele psihologice ale unui Marcel Proust român*, în *Libero*, 31 decembrie 2013). „Existența plată și cenușie a unor indivizi – scrie Luca Gallesi – care nu sunt de fapt nici plăți, nici cenușii, ci doar lipsiți de voință constructivă este magistral descrisă prin frazarea lungă, îngrijită și cursivă a unui scriitor de rasă, în care ecouri existențialiste, amalgamate cu teme nietzscheene, repropun eterna dialectică dintre sclav și stăpan, într-o lume fără stăpâni, unde sclavii se închid de

bunăvoie în cuști de ei înșiși construite“ (*Românul Breban narează naufragiul în apatie*, în *Avvenire*, 20 decembrie 2013).

Apare volumul de versuri *Cânturi* la Editura Tribuna din Cluj-Napoca. Tot aici se publică o versiune în engleză, *Cantos*, în traducerea Cristinei Tătaru.

2014 În 18 iunie, Înalta Curte de Casație și Justiție decide irevocabil că Nicolae Breban nu a fost colaborator al Securității.

2015 Apare la Editura Contemporanul volumul *Jocul și fuga*, un roman politic consacrat celor două dictaturi: legionară și comunistă.

2017 Publică la Editura Polirom volumul autobiografic *Viața mea*, scris pe parcursul anului anterior. Scriitorul își propune să-și destăinuie „nu numai viața, periplul existențial, aventurile, eșecurile, cele câteva reușite ce au fost mai degrabă pe terenul scrisului, al ficțiunii românești, ca și dezamăgirile aspre, dureroase, unele teribile“.

Moare la 69 de ani soția scriitorului, Cristina, de profesie psiholog, în urma unei boli autoimune.

2018 În decembrie apare la Editura Tracus Arte romanul *Frica*, cu o ilustrație a copertei de Mircea Dumitrescu. După *Singura cale* și *Jocul și fuga*, volumul încheie o trilogie tensionată dedicată primului deceniu socialist.

I se decernează la Piatra Neamț Premiul Național pentru proză „Ion Creangă“ – Opera Omnia.

2020 Apare la Editura Polirom volumul *Act gratuit*, care cuprinde șase nuvele: *Un act gratuit*, *Subiect banal*, *În apărarea dictaturii*, *Beachboy*, *Romanță neagră într-o țară roșie*, *Simetrii*.

Tot la Polirom, în colecția TOP 10+, este reeditat romanul *Animale bolnave*.

2021 La Editura Dionysos din Boppard am Rhein (Germania) apare volumul de versuri *Gesänge (Cânturi)*, traducere în germană de Christian W. Schenk.

La Editura Ideea Europeană apare ediția a II-a a volumului *Confesiuni violente*.

La aceeași editură vede lumina tiparului *Friedrich Nietzsche. Maxime comentate*, ediția a II-a Editura Ideea Europeană lansează seria de autor Nicolae Breban.